

Capella de Sant Jaume de Puigdorca

Balsareny

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: A la masia de Puigdorca. Sector est del terme municipal.
Emplaçament Carretera a Avinyó (BP-4313), al km. 41,6 camí direcció sud i després est, uns 400 m.
Alçada: 365

Coordenades:

Latitud: 41.86194
Longitud: 1.8893
UTM Est (X): 407815
UTM Nord (Y): 4635044

Classificació

Número de fitxa 08018 - 272
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Modern
Segle XVII
Any 1624
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Restaurada a la dècada de 1950.
Protecció Legal
Tipus de protecció: Inexistent
Observacions protecció: Pla General d'Ordenació Urbana del Municipi de Balsareny (PGOU). Article 76 (edificis especialment protegits). Núm. 7: Sant Jaume de Puigdorca

Data aprovació: dc., 27/11/1991 - 12:00
Número inventari
Generalitat i altres

inventaris	IPA 16291
Accés	Fàcil
Ús actual:	Religiós
Titularitat	Privada
Titular:	08018A011000050000DR
Fitxes associades:	
Puigdorca	
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa:	ds., 10/12/2022 - 12:46

Descripció

Capella de petites dimensions emplaçada a l'interior del recinte de la masia de Puigdorca i adossada al mas tan sols per un angle. Tot i tenir un origen medieval, l'obra actual és de l'any 1624. És una construcció amb façanes als quatre vents, d'una sola nau de planta rectangular i amb una petita sagristia adossada a l'angle sudest. La façana principal, encarada vers el nord, consta tan sols d'un portal emmarcat amb pedra picada, ornamentada amb motlures, i una petita finestra rectangular al damunt. La capella és coronada amb un campanar d'espada molt ample, de dos ulls i obrat amb maó. És fruit de la restauració que s'hi va fer a la dècada de 1950. Els paraments conserven l'arrebossat tradicional als laterals i un arrebossat modern a la façana davantera, tot deixant a la vista les pedres cantoneres.

L'interior és cobert amb volta de canó. Actualment els paraments interiors són enguixats i pintats als murs laterals amb una decoració que imita un carreuat clàssic. L'altar conté tres imatges modernes de sant Jaume, sant Esteve i la Moreneta. Als peus de la nau s'aixeca un petit cor amb barana de fusta. Al paviment hi trobem lloses de dues laudes sepulcrales, amb data de 1807.

Observacions:

Inscripció al portal de la capella: 1624

Inscripció en una llinda interior de la capella: 1702. Isidro Rodoreda Puixdorca

Història

El topònim del lloc és compost per l'orònim *puig* i el nom propi germànic *Dorca*, ben documentat a Catalunya a l'edat mitjana. La capella de Sant Jaume és documentada des del segle XII, moment en què tenia la categoria de parròquia. Pel que fa al mas, està documentat l'any 1363 (Serra; Carreté, 205: 135).

La capella actual és una construcció del 1624, tal com indica la llinda del portal. Segons documents parroquials, el 1628 el papa Urbà VIII va firmar un decret que declarava l'església de Sant Jaume de Puigdorca sufragània de la de Santa Maria de Balsareny, i disposava que s'hi fes un cementiri a fi de poder-hi enterrar els difunts dels masos d'aquesta part del Llobregat quan el riu baixava crescut i no es podia passar pel gual per anar al cementiri de la parròquia. Els masos del costat de llevant del Llobregat eren la Rabeia i les cases del Pla de Vilamajor, el Vilar, l'Alou i Puigdorca. Abans de la Guerra Civil de 1936 per Sant Jaume encara s'hi celebrava una festa major amb ball, al qual hi acudien els habitants de les cases de l'entorn. En l'actualitat a la capella només s'hi diu missa per la diada de Sant Jaume.

En relació al mas, l'any 1702 el propietari era Isidro Rodoreda Puigdorca, segons informa una inscripció. Pel que sembla, devia fer poc que a conseqüència d'un matrimoni el cognom Rodoreda substituïa el de Puigdorca. L'any 1760 es pagaven tres lliures, 14 sous i 11 diners per conreus, vinyes, horts, boscos, erms i la casa. El 1775 l'heretat tenia 12 jornals i mig de sembra, 2/24 d'hortos, dos jornals de vinya, 39 de bosc i 16 de pastures. També tenia horts al Llobregat i la casa, amb un matxo, dos bous, sis porcs i 30 ovelles. Per tot plegat pagava 201 rals i 19 diners al cadastre, i era un dels contribuents més importants del poble.

Tal com hem dit, el cos residencial es va construir de bell nou l'any 1798, quan la masia es va transformar en un casal de característiques senyoriales. Posteriorment s'hi han fet altres obres o ampliacions, com el mur que tanca la lliça, aixecat el 1891, els coberts de ponent o la masoveria.

L'any 1936 Puigdorca pertanyia a una família de Barcelona: Concepció Mas n'era la propietària, germana d'August Mas. Durant la Guerra Civil la masia fou ocupada pels sectors revolucionaris. Com a fet anecdòtic, a la sala noble encara es conserven grafitos que van fer tant els revolucionaris com els soldats franquistes quan van instal·lar-se a la casa després de la guerra. A la finca de Puigdorca s'hi va portar a terme un projecte comunitari que la intel·lectual francesa Renée Lamberet, en una publicació, destaca com a exemple de solidaritat entre obrers i camperols. Segons la crònica que en fa Lamberet, a Puigdorca 15 famílies van constituir-se com a col·lectiu adherit a la CNT per impulsar un projecte agrícola que va rebre l'ajuda dels obrers del tèxtil i dels miners en forma d'aportacions monetàries i també de treball personal. Els membres d'aquest col·lectiu van fer la rompada d'un terreny de 60 hectàrees que estava situat a la part alta de la finca i que fins aleshores servia, entre d'altres coses, per anar-hi a caçar. També van decidir impulsar nous horts a la plana. Per això van construir un gran dipòsit de 1.500.000 litres, un pou de 7 metres de fondària al costat del Llobregat i una caseta on hi havia una bomba per propulsar l'aigua. Una canonada conduïa l'aigua des del pou fins al dipòsit. A la zona propera a la caseta, amb l'ajuda dels obrers s'hi van habilitar horts per als camperols. Totes aquestes instal·lacions, que estaven situades en una terrassa fluvial de les Planes de Puigdorca, probablement al sector on ara hi ha la casa de totxo coneguda com la Masia, van ser desmuntades en acabar la guerra. Així mateix, un tros de riu més avall (Lamberet diu a les "Malloles"), en un terreny ple de còdols d'uns 200 x 40 metres van crear una altra zona d'hortos i van construir-hi un "mur de defensa" per protegir els horts de possibles avingudes del riu. Aquest mur encara es conserva, situat al costat de l'antiga resclosa de la fàbrica de Vilaforns, que es troba al sector industrial encara avui conegut com les Malloles.

Francesc Soler, en el seu llibre memorialístic "Pàgines viscudes" desmitifica i rectifica algunes de les afirmacions de la periodista francesa. Soler diu: "referent al regadiu de Les Planes, hem de conèixer que la intenció era bona, però que va resultar un fracàs. Segurament que a la col·lectivitat li va costar molts diners i treball, però, com que estava mal instal·lat, no va donar el resultat que esperaven: el pou, que no donava prou aigua; les canonades, que es rebentaven... de manera que ben poc va funcionar (Soler, 1989: 9)". Segons Soler, quan acabada la guerra la propietària Concepció Mas va tornar es va desentendre del projecte i va anar a l'Ajuntament a "tornar-lo al poble". L'Ajuntament va lliurar tota la instal·lació a la Recuperació Nacional, els quals la van desmuntar. Soler també informa que els diners per pagar les instal·lacions havien sortit en part de la tala del bosc de Puigdorca, que va comportar la destrucció del Reguer de Puigdorca: un bosc emblemàtic de roures i alzines centenàries que era un lloc d'esbarjo molt popular a Balsareny.

Després de la guerra la casa ja no ha estat habitada. A mitjans de segle XX la propietat havia anat a parar a una notaria de Barcelona. Pels volts de 1944 la va comprar Esteve Caus Testagorda. Els nous propietaris van utilitzar la masia com a explotació agropecuària. En aquest moment la finca ja incloïa l'antic mas del Vilar, en ruïnes. Poc després el nou propietari va fer construir en indrets propers de la propietat dues cases de maó d'un estil similar: la Masia i Les Planes de Puigdorca. Aquesta darrera és del 1949. Sembla que hi vivien pagesos vinculats a la casa mare. A la dècada de 1950 es va restaurar la capella.

Bibliografia

CARRETÉ PARERA, Ramon (2010). *Noms de lloc, de casa i de persona de Balsareny*. Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona, p. 111, 138-139.

SERRA SALA, Joan. M. (1988). “Balsareny”, *Història del Bages*, vol. 1. Parcir Edicions Selectes, Manresa, p. 140.

SERRA SALA, Joan M.; CARRETÉ PARERA, Ramon (2005). *Balsareny, ahir i avui*. Ajuntament de Balsareny, p. 135, 132.

SOLER CASTELLA, Francesc (1989-91). “El Reguer i altres coses de Puigdorca”, *Pàgines viscudes, volum 1*. Cercle Cultural de Balsareny; Ajuntament de Balsareny, p. 9.

